

CASA DE AMBALARE VA ASIGURA LEGĂTURA PERMANENTĂ ÎNTRE PIAȚĂ ȘI FERMIER

Dr. în științe agricole **Pintilie PÂRVAN**,
șef al Direcției Generale Tehnologii
Agroindustriale, MAIA
Viorel LEAHU, expert Proiectul
Dezvoltării Businessului Agricol
Alexandru ZUBATÎI, președinte al
Asociației Naționale Refrigerare

THE WRAPPING HOUSE WILL ENSURE THE PERMANENT LINK BETWEEN THE MAR- KET AND THE FARMER

*The stimulation of the market infrastructure ob-
jects' development; the creation of modern enterpri-
ses for prime production processing, in rural areas;
the establishment of acquisition, sorting, packing
and refrigeration centers for agricultural producti-
on; improvement of agricultural risks management
instruments, as well as the implementation of quality
operating systems are more than primordial, taking
into consideration the exceptionally good natural re-
sources of the Republic of Moldova .*

*Nowadays, Moldova's agricultural sector repre-
sents a major potential which is yet unexplored and
unused at its maximum extent. So, the strong efforts
undertaken for Moldovan agricultural products'
competitiveness increase would lead to Moldova's
agriculture transformation into a highly productive
and profitable business.*

Republica Moldova este situată într-o zonă ge-
ografică cu condiții climaterice favorabile și soluri
foarte fertile – factori care reprezintă o oportunitate
enormă pentru sectorul agricol al economiei națio-
nale și care permit obținerea unor recolte bogate de
o înaltă calitate fără aplicarea **intensivă** a diferitelor
produse de uz fitosanitar și fertilizanți sau cu apli-
carea lor, însă respectându-se cerințele standardelor
internaționale de calitate.

Exportul produselor agricole din Republica
Moldova este orientat preponderent spre piețele tra-
diționale de desfacere din CSI, piețe în dezvoltare,
dar, din păcate, nestabile în prezent, fapt ce presu-
pune riscuri mari pentru exporturi. Balanța comer-
cială în comerțul exterior al Republicii Moldova
înregistrează în ultimul timp un ușor trend negativ.
Diminuarea exportului produselor agricole este de-
terminată de un șir de factori, inclusiv de competi-

tivitatea redusă a producției agricole moldovenești
pe piețele interne și externe de desfacere, datorită
calității și siguranței necorespunzătoare cerințelor
mereu crescânde ale acestor piețe.

Consumatorii de astăzi, mai cu seamă de pe pie-
țele Uniunii Europene, nu numai că cer garanții ca
produsele pe care le cumpără să fie de calitate, ci so-
licită confirmări suplimentare ale calității, precum
și asigurări ca produsele pe care ei le consumă să
corespundă standardelor ecologice, să nu fie modi-
ficate genetic. Iar, dacă se aplică produsele de uz
fitosanitar în procesul de producție, să se respecte
strict standardele țării importatoare.

Aceste și alte cerințe ne obligă să aducem la cu-
noștința producătorilor agricoli informația necesară
pentru a aplica reguli universale la creșterea fructe-
lor și legumelor proaspete în scopul extinderii pie-
țelor de export, aplicând standardul Global GAP și
alte standarde internaționale. Nivelul actual scăzut
al calificării producătorilor și antreprenorilor agri-
coli, în special, în domeniul marketingului, necesită
perfecționarea și intensificarea pregătirii profesio-
nale, a serviciilor de consultanță și acțiunilor de
informare permanentă.

Dezvoltarea infrastructurii de piață și stabilirea
canalelor de distribuție adecvată în rețelele de co-
mercializare nu poate fi asigurată fără o dezvoltare
bună a lanțului valoric **producere – achiziție - co-
mercializare** a produselor agricole. Toate segmen-
tele lanțului valoric sunt destul de importante, iar
amplificarea lui este condiționată de necesitatea asi-
gurării dezvoltării sincronizate și de utilizarea efec-
tului de sinergie pentru implementarea cu succes a
altor activități strategice. În primul rând, a Progra-
melor de stat pentru dezvoltarea pomiculturii, legu-
miculturii și a Programului de reabilitare și extinde-
re a rețelelor de irigare în Republica Moldova. Dacă
pe segmentul **producție** al lanțului valoric nomi-
nalizat se observă o revigorare însemnată, datorată
și unor intervenții din partea statului, pe segmentul
achiziție – comercializare situația lasă multe de
dorit. Lucrurile pot fi ameliorate prin crearea în Re-
publica Moldova a unei rețele de case de ambalare,
obiectiv prevăzut în mod expres de Programul Na-
țional *Satul Moldovenesc* și Strategia Națională de
Dezvoltare Durabilă a Complexului Agroindustrial
al Republicii Moldova.

Pentru crearea rețelei de case de ambalare, Mi-
nisterul Agriculturii și Industriei Alimentare, în co-
mun cu consultanții PDBA și experții ANF au efec-
tuit un studiu privind starea actuală a frigiderelelor
pentru fructe și legume, în baza căruia a fost elabo-
rat programul de revitalizare a sistemului frigorific
din Republica Moldova. *Scopul studiului a fost ob-
ținerea unor răspunsuri la următoarele întrebări:*

1. Câte frigiderere există în prezent în țară?
2. Care este distribuția lor geografică?
3. Care este starea frigiderelelor existente?

4. Care este dotarea frigiderelor? Câte dintre ele pot fi clasificate drept segment al casei de ambalare?

5. Cum sunt utilizate frigiderile existente? Pentru care produse?

6. Care sunt planurile de renovare pentru următorii cinci ani?

Un aspect important al studiului a fost definirea frigiderului ca fiind nu numai o încăpere ce posedă refrigerare artificială, dar și care dispune de condiții pentru respectarea tuturor cerințelor legislației Republicii Moldova, a standardelor internaționale în domeniul calității și siguranței alimentare. Ca rezultat, din lista frigiderelor au fost excluse unele obiecte ce nu satisfac criteriile de mai sus (de exemplu, beciuri cu capacitate de 20-40 tone situate în apropierea imediată a caselor de locuit).

În urma studiului au fost identificate 187 frigideri cu capacitatea totală de 178 740 tone convenționale. În prezent, frigiderile funcționale totalizează 75 780 tone, ceea ce reprezintă 42 la sută din totalul capacităților de depozitare.

Analiza distribuției geografice indică asupra unei concentrări semnificative a frigiderelor în zona centrală a țării, care dispune de 47 la sută din totalul capacităților pe țară, iar 76 la sută din ele sunt clasificate drept „funcționale” sau „parțial funcționale”. Este necesar de menționat un aspect foarte negativ depistat chiar și la frigiderile noi sau renovate – tendința nejustificată de a „economisi” pe seama costurilor investițiilor. Drept rezultat, izolarea termică și hidroizolarea sunt insuficiente, ușile nu asigură etanșeitatea camerelor, lipsesc sisteme de umidificare, iar uneori sistemele de refrigerare nu dispun de capacitatea de răcire necesară. În aceste condiții devine imposibilă menținerea regimului optim de temperatură și umiditate relativă, fapt ce conduce la cheltuieli sporite de energie electrică și, ca rezultat, la scumpirea exploatarei frigiderelor.

Se observă clar o tendință generală de trecere la sisteme de răcire ce folosesc freon, iar ponderea sistemelor cu amoniac a scăzut dramatic. În același timp, direcțiile UE stabilesc clar necesitatea trecerii la agenți de răcire ecologici (amoniac, apă, bioxid de carbon, propan, etc.). Este evident riscul pierderii specialiștilor în domeniul instalațiilor cu agenți de răcire ecologici și care va avea drept consecință costuri mari de conversie peste o perioadă de timp. Un număr important de frigideri nu dispune de căi de acces calitative, lipsesc sistemele de aprovizionare cu apă și canalizare. Aceasta va îngreuna semnificativ procesul de implementare a calității și siguranței alimentare.

Doar 5 frigideri dispun de sisteme certificate de gestiune a siguranței alimentare (HACCP sau ISO 22000) și cinci companii – de certificate *Global GAP*. Aceasta dovedește capacitatea redusă a sectorului de a satisface cerințele stricte ale impor-

tatorilor din țările UE și, totodată, pune în pericol exportul producției în țările de est.

Analizând utilizarea capacităților existente, s-a constatat că principalul produs pentru sector sunt merele (63 procente), urmate de struguri (22 procente). Foarte puține frigideri (< 10 procente) au procesat două sau mai multe produse. Gradul de utilizare a capacităților este de 32 la sută, cauza fiind orientarea la un singur produs, cuplată cu situația în care unele frigideri nu dispun de materia primă în zona în care se află. Gradul redus de utilizare a capacităților nu înseamnă neapărat lipsa produselor. Astfel, pentru struguri se estimează că cel mult 55 la sută din volumul exportat a fost încadrat în lanțul frigorific, iar pentru mere acest indicator se estimează la cel mult 27 procente. Dacă luăm în considerație faptul că unele produse sunt comercializate din frigider pe piața locală, ponderea produselor ce trec prin lanțul frigorific se reduce la 13 la sută și, respectiv, 16 la sută. Pentru celelalte produse, cum ar fi fructe speciale (sâmburoase), pomuşoarele și legumele situația este și mai nefavorabilă. Deseori unii exportatori, mai cu seamă cei începători, se plâng că lotul de legume sau fructe a ajuns la punctul de destinație de o calitate proastă. Oare te poți aștepta la o calitate bună, recoltând lotul de fructe sau legume la o temperatură de 30-35 grade, transportându-le direct la destinație fără a le trece prin lanțul frigorific?

Este necesar ca toți agricultorii din Republica Moldova să conștientizeze că funcția frigiderelor este nu numai păstrarea producției pe o perioadă anumită, dar și răcirea loturilor pomi-legumicole înainte de comercializare fie în piața internă, fie la export. În prezent, un rol destul de important îl are funcția de consolidare a volumelor și cea de creare a unor loturi uniforme de producție. Aceasta implică necesitatea dotării frigiderelor cu echipamente specializate pentru transformarea lor în case de ambalare.

Din păcate, acest aspect lasă mult de dorit, o cauză fiind lipsa experienței și cunoștințelor în domeniu. Situația la moment se prezintă astfel:

- există doar două frigideri care dispun de linii de sortare (al treilea este în proces de instalare);
- există doar trei frigideri care dispun de instalații de răcire rapidă (*precooler*);
- există doar trei frigideri care dispun de linii de formare a cutiilor de carton conform standardelor internaționale (*trex farmer*);
- există doar trei frigideri care dispun de sisteme de control al atmosferei CA/ULO (altele două sunt în proces de construcție).

Analizând rezultatele studiului și luând în considerație creșterea ratei de înființare a plantațiilor multianuale (livezi, vii) și eforturile de restabilire a sistemelor de irigare, pe de o parte, și înăsprirea cerințelor piețelor de export față de calitatea produse-

lor, pe de altă parte, și conștientizând că necesitatea de frigider/case de ambalare se va mări considerabil în viitorul apropiat, grupul de lucru a elaborat **Programul de revitalizare a sectorului frigorific**, în vederea definirii exacte a rolului sectorului privat și al instituțiilor statului. Ținând cont de *complexitatea relațiilor producător – frigider – exportator – importator* pentru producția de fructe și legume în stare proaspătă și cerințele consumatorilor mereu crescând față de calitatea producției, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, în comun cu conducătorul companiei SGS, au elaborat un ghid *Global GAP* pentru agricultori, care va fi publicat în viitorul apropiat.

Programul de revitalizare a sistemului de manipulare post-recoltare și de valorificare în stare proaspătă a fructelor, legumelor și strugurilor de masă prezintă un document de coordonare la nivel național a principalelor acțiuni pentru dezvoltarea rețelei de frigider și case de ambalare, elementele-cheie ale sectorului fructelor și legumelor proaspete. Programul cuprinde evaluările actualizate ale gradului de adaptare a sectorului, în general, și a frigidereilor, în particular, la condițiile economiei de piață, direcțiile și mecanismele principale de modernizare a sectorului, determinarea rolului statului, al agenților economici și al partenerilor de dezvoltare în implementarea conceptului pe termen lung.

Obiectivul general al Programului îl constituie asigurarea creșterii durabile a sectorului producției horticole proaspete și îmbunătățirea consecventă a calității vieții în mediul rural prin sporirea competitivității produselor în ceea ce privește costurile și calitatea. Principalul obiectiv al programului este crearea unei rețele de case de ambalare.

Pentru menținerea și sporirea competitivității sectorului pe piețele de export, dezvoltarea sectorului se va baza pe următorii trei piloni:

1. Implementarea principiilor *lanțului continuu de refrigerare* pentru a asigura menținerea calității produselor de la producător la consumator atât pe piața locală, cât și pe cea de export.

2. Crearea unei *rețele de case de ambalare* - unități fizice compuse dintr-un frigider și facilități adiționale pentru sortarea și ambalarea producției conform standardelor internaționale va rezolva nu numai problemele existente în domeniul manipularii post-recoltare, dar va asigura și legătura permanentă dintre piață și fermier prin formularea clară a exigențelor pieței față de calitatea și de cantitatea produselor solicitate.

3. Dacă ținem cont de complexitatea sectorului, *aprecierea și cooperarea producătorilor, a exportatorilor și altor părți interesate* trebuie să fie concepută drept o necesitate. Tendințele clare de concentrare a puterii comerciale pe piețele de export,

inclusiv din CSI (exprimate prin creșterea ponderii rețelelor de magazine), impun producătorii și exportatorii din Republica Moldova să formeze organizații comerciale care să poată negocia de la egal la egal cu marii comercianți. Aceste activități pot lua forma unor asociații non-profit a cooperativelor de întreprinzători sau alte forme legale sau prevăzute de legislația în vigoare.

Rolul de forță motrice în implementarea acestei viziuni îi revine sectorului privat care își va stabili niște strategii concrete de marketing și va efectua investițiile necesare. Susținut de partenerii de dezvoltare (donatorii), statul va contribui la crearea unui mediu favorabil pentru producători/exportatori și la soluționarea următoarelor probleme:

- Lipsa unor cunoștințe practice privind implementarea tehnologiilor post-recoltare moderne va fi compensată de lansarea unor proiecte-pilot pentru diferite game de culturi și susținerea activităților de cercetare – dezvoltare în sector.

- Accesul la resursele financiare va fi îmbunătățit prin continuarea și lansarea unor linii de creditare pe termen lung (IFAD, RISP etc.), prin acordarea unor înelniri la plata TVA aferente investițiilor în spațiul rural și prin prelungirea subvenționării unei părți a investițiilor efectuate în renovarea și construirea unor noi frigider și case de ambalare.

Ca rezultat al implementării prezentului program, vor fi atinse următoarele obiective:

- crearea unui sector viabil de producere a fructelor și legumelor, competitiv în ceea ce privește costurile și calitatea;

- creșterea exporturilor de producție în stare proaspătă la 400 mii tone, în valoare de peste 160 mil. dolari;

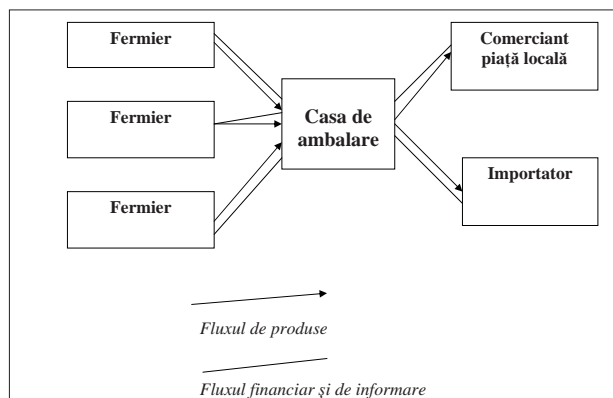
- sporirea profitului sectorului agrar și, prin urmare, crearea unor locuri noi de muncă;

- sporirea salariului mediu al angajaților din sectorul agricol.

Un rol destul de important în program îi aparține compartimentului *Conceptul de casă de ambalare*.

Principalele recomandări pentru menținerea post-recoltare a calității unui anumit produs sunt aceleași, indiferent de sistemul de distribuire (marketing direct, vânzări pe piața locală sau la export). Totuși, nivelul tehnologic necesar implementării condițiilor recomandate variază în funcție de distanța dintre locul de producție și de consum și în funcție de cerințele specifice ale segmentului de piață. Odată ce sectorul horticol al Republicii Moldova este puternic orientat spre o piață de export care înaintea cerințe din ce în ce mai aspre, exportatorii trebuie să implementeze, pe lângă recoltarea grijulie, răcirea prealabilă, transportul refrigerat, metode adecvate de sortare, calibrare și ambalare. O soluție este crearea unui lot de case de ambalare.

Locul casei de ambalare în lanțul de distribuție a produselor horticoale:

În cadrul unei case de ambalare au loc mai multe operații tehnologice, principalele fiind:

1. calibrarea produselor după diametru și formă;
2. curățirea și/sau spălarea produselor cu uscare ulterioară;
3. sortarea produselor pe grupe de calitate, conform unor parametri prestabiliți (soi, dimensiune, formă, culoare etc.);
4. ambalarea produselor, aplicarea etichetelor și a codului de bare, etc;
5. paletizarea produselor și ambalarea grupată;
6. păstrarea temporară sau îndelungată în frigider și livrarea produselor către clienți.

Experiența țărilor dezvoltate și a țărilor care au aderat recent la UE demonstrează că buna organizare a funcționării caselor de ambalare aduce o serie întreagă de avantaje, cum ar fi sporirea calității produselor, reducerea costurilor de producție, sporirea capacității de negociere și conectarea eficientă a fermierilor la piață.

Datorită activităților de consolidare a volumelor, se estimează că o casă de ambalare este cel mai real mecanism de implicare a fermierilor mici în circuitul comercial, inclusiv în cel de export.

Ținând cont de fragmentarea exploatațiilor agricole și de accesul dificil la resursele financiare, implementarea conceptului de case de ambalare poate fi realizată prin mecanismele cooperativelor de întreprinzători. Asemenea cooperative (stațiuni tehnologice și frigorifice) pot fi create după modelul celor peste 200 stații tehnologice de mașini, înființate în țară. Prin crearea caselor de ambalare se vor consolida volume mai mari de produse, suplimentând procesele de consolidare a terenurilor agricole ce au loc în prezent. Astfel, costurile finale ale produselor vor fi și mai mici, sporind competitivitatea produselor moldovenești.

O piedică însemnată pentru implementarea acestui concept este opinia greșită, potrivit căreia crearea unei case de ambalare reclamă, în mod obligatoriu, resurse financiare sporite. Din contra, pentru multe din produsele tradiționale ale agriculturii

Moldovei, implementarea tehnologiilor moderne de manipulare post-recoltare implică mai cu seamă un efort managerial decât niște resurse financiare.

De exemplu, estimările proiectului-pilot pentru struguri și piersici demonstrează că principala investiție este construirea frigiderului (60 la sută din costuri), urmată de construcția halei de sortare (20 la sută) și 15 la sută din costuri fiind necesare pentru echipament și instalații ce facilitează sortarea, calibrarea și ambalarea. Plecând de la aceste calcule, se propune crearea caselor de ambalare mai ales în baza frigiderelor existente. Astfel, utilitatea conceptului de casă de ambalare va putea fi demonstrată și implementată pe scară largă în cel mai scurt timp.

Implementarea lanțului continuu de refrigerare și a caselor de ambalare va fi foarte dificilă fără implicarea tuturor participanților din sector (producători, frigideri, exportatori, furnizori de resurse, structurile statale, instituțiile de cercetare – dezvoltare, etc.), mai ales în condițiile fărâmițării existente a activității din ramură. Pentru soluționarea acestei probleme, Republica Moldova deja a preluat o parte importantă din experiența UE, în țară fiind elaborat un cadru legal, reprezentat prin:

- Legea nr. 257 din 27.07.2006, privind organizarea și funcționarea piețelor produselor agricole și agroalimentare;
- Legea nr. 837 din 17.05.1996, cu privire la asociațiile obștești;
- Legea nr. 73 din 12.04.2001, privind cooperativele de întreprinzători;
- Legislația privind cooperativele agricole de producție;
- Legea cu privire la parteneriatul public – privat (urmează să fie aprobată de către Parlament).

În baza legilor nr.257 și nr.837, cu implicarea activă a Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, au fost create o serie de asociații care întrunesc participanții sectorului, cum ar fi Asociația Producătorilor și Exportatorilor de Fructe *Moldova Fruct*, Asociația Producătorilor și Exportatorilor de Struguri de Masă și Asociația Națională de Refrigerare.

În continuare, urmează a fi create *Consilii pe filiera fructelor și strugurilor* care, conform legii nr. 257, vor avea următoarele obiective:

- stimularea, promovarea și dezvoltarea activității pe fiecare filieră în beneficiul partenerilor filierei;
- analiza pieței, pe baza informațiilor de pe filierele produsului, privind crearea și aprecierea anuală a potențialului de producție la principalele produse agricole și agroalimentare, cuantificarea ofertei, estimarea costurilor și a prețurilor;
- propunerile de măsuri legislative de reglementare a pieței pe filiera produsului;
- propunere de scheme de sprijin financiar și de avizare a beneficiarilor acestor scheme;
- monitorizarea rezultatelor măsurilor adoptate, bilanțul acordului interprofesional pe produs;

- dezvoltarea activităților de promovare și informare a partenerilor pe filieră asupra acțiunilor, programelor și măsurilor adoptate ș.a.m.d.

La rândul lor, mecanismele cooperativelor agricole de producție și a celor de întreprinzători vor fi utilizate activ la crearea caselor de ambalare, deoarece vor reduce cheltuielile suportate de fiecare membru în parte și vor permite obținerea unor efecte de sinergie. Prin intermediul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare și asociațiilor de produse urmează a fi analizată activitatea cooperativelor deja existente pentru a se identifica și a se comunica cele mai bune practici de cooperare în comercializarea produselor. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și alte instituții de stat vor apela la partenerii de dezvoltare (donatori) pentru familiarizarea cu procesul de creare a cooperativei la nivel internațional, în special, în țările care au aderat recent la Uniunea Europeană. Deja s-a studiat practica Poloniei și Ungariei în baza căreia vor fi ținute un șir de seminare.

Intervențiile planificate au drept scop eliminarea principalelor obstacole din calea realizării concepției. Rolul de forță motrice îi revine sectorului privat. Statul, în dialog cu sectorul privat și cu donatorii, urmează să creeze un mediu de afaceri favorabil producătorilor și exportatorilor de produse horticoale prin:

- Stabilirea unui mediu favorabil agro-businesului; facilitarea accesului la resurse financiare; perfecționarea infrastructurii de marketing;

- Fondarea unei rețele naționale de case de ambalare care ar juca rolul de lider ai lanțului valoric;

- Asigurarea asistenței tehnice pentru procesul de implementare a sistemelor moderne de management al calității (*ISO 9001; HACCP, Global GAP*) în cadrul întreprinderilor din sector;

- Crearea unei rețele de laboratoare moderne de control al calității producției agricole și acreditarea acestora pe lângă structurile UE de specialitate;

- Promovarea activă a exporturilor de produse horticoale, inclusiv prin elaborarea și promovarea brandurilor autohtone, participarea la expoziții și târguri internaționale și aplicarea tehnicilor de marketing orientate spre conectarea cumpărătorilor internaționali cu producătorii locali;

- Identificarea și promovarea celor mai bune practici de stabilire a relațiilor comerciale echitabile și durabile între producători, procesatori și exportatori.

Crearea *lanțului continuu de refrigerare (LCR)* este componenta Programului ce necesită cele mai mari investiții, ele fiind canalizate, în special, spre creșterea capacităților funcționale ale frigiderelor.

Unul dintre indicatorii-cheie ai performanței din acest Program este includerea în LCR a cel puțin 50 la sută din produsele destinate consumului în stare proaspătă (pe piața locală și pe cea de export). Pentru a atinge acest nivel în anul 2015, este necesară

renovarea frigiderelor existente nefuncționale cu o capacitate de cca 100 mii tone și construirea unor frigiderere noi cu o capacitate adițională de minim 200 mii tone.

Statul susține, la moment, și va susține modernizarea frigiderelor existente, crearea unor noi frigiderere și case de ambalare prin subvenționarea investițiilor respective conform prevederilor *Concepției sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anii 2008-2015*, adoptată de Guvern prin Hotărârea nr. 1305 din 28.11.2007. În anul 2008, în baza acestei concepții și a *Regulamentului privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli*, statul a acordat subvenții în mărime de 20 la sută din costul echipamentului și utilajelor folosite la construcție în spațiul rural a întreprinderilor de procesare, frigiderelor și altor segmente ale caselor de ambalare.

Dacă suma anuală de 20 mil. lei va fi menținută pe parcursul întregii perioade de îndeplinire a Programului, subvențiile de la Bugetul de Stat vor constitui 160 mil. lei. Adițional, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare va analiza experiența țărilor membre ale UE în domeniul susținerii organizațiilor de marketing ale producătorilor și va examina posibilitatea aplicării unei rate sporite (30 – 40 la sută) în cazul efectuării investițiilor de către cooperativele de marketing.

În baza experienței acumulate în anul 2008, în *Regulamentul privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli* vor fi operate modificări pentru creșterea transparenței procesului și înlăturării unor bariere existente. Totodată, va fi implementat mecanismul de depunere preliminară a cererilor pentru anul viitor în scopul unei planificări bugetare mai realiste. În baza neajunsurilor depistate de grupul de experți la efectuarea studiului și în scopul evitării utilizării resurselor bugetare pentru finanțarea unor activități ce conțin erori grave în faza de proiectare, amplasare și construire, MAIA va prevedea un buget separat pentru acordarea asistenței tehnice din partea experților Asociației Naționale de Refrigerare.

Notă:

În viitorul apropiat vor fi publicate alte compartimente ale Programului:

1. Implementarea modelelor pilot ale caselor de ambalare

2. Dezvoltarea industriei de congelare

3. Îmbunătățirea accesului la informare

4. Creșterea gradului de pregătire profesională

5. Modele de case de ambalare:

- modelul casei de ambalare pentru piersici și struguri de masă;

- modelul casei de ambalare pentru fructe „tari” (mere, pere);

- alte modele – pilot.